

historisch
genootschap
wormer

torenklanken

nieuwsbrief nummer 9 - maart 2008

Woord vooraf door Trees Korver

Door Jan Blokker werd 2007 uitgeroepen als 'Het jaar van de knie!' Geïnspireerd door mijn knieën werd het jaar door hem naar mijn onderdanen vernoemd. Knieën waarvan ik altijd vond dat ze net zo 'knokerig' waren als die van mijn vader. Totdat ik eens beter naar die knieën van mij ging kijken. Direct vloog ik terug in de tijd, naar de beelden van vroeger en zag, tot mijn stomme verbazing, mijn moeders ietwat ronde knieën in de spiegel. Ook Dick Kuyper ging terug in de tijd en heeft zijn verhaal over vroeger opgeschreven. Herinneringen uit de dertiger jaren over de omgeving van het Wormer Laantje waar hij zijn jeugd heeft doorgebracht. In deze Torenklanken kunt u het eerste deel hierover lezen. Als een soort feuilleton zal zijn prachtige verhaal in onze nieuwsbrief worden geplaatst. Veel leesplezier en, oh ja... hoe zal het jaar 2008 door Jan genoemd worden?

Het Wormerlaantje rond 1900. Wormerveer heeft het Wormerlaantje aangelegd in 1889, pas in 1937 heeft Wormer het Laantje overgenomen van Wormerveer. Foto: WAT002000058 uit de collectie van Jan Vink, Waterlands Archief Purmerend.

Woord van het bestuur door Jan Blokker

Onze laatste avond in november is alweer bijna vier maanden geleden. Eigenlijk had het bestuur het plan om in maart weer een bijeenkomst te organiseren. Helaas kan dat door gebrek aan mankracht niet doorgaan. We zijn dringend op zoek naar mensen die willen deelnemen aan een werkgroep. Het bestuur wil u heel graag verwennen maar kan het niet alleen af. We zullen in ieder geval ons best doen om van onze jaarvergadering in mei weer een avond te maken, waar u met plezier aan terugdenkt. En we moeten zo langzamerhand onze expositie op Monumentendag voorbereiden, want die bleek ook een succes te zijn.

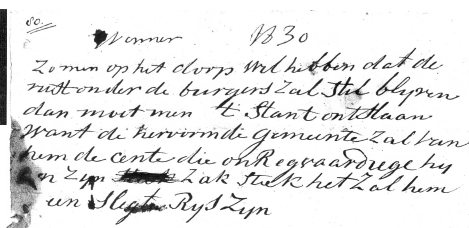
Intussen heeft het Waterlands Archief op ons verzoek het *Wormer en Jisper Advertentieblad* digitaal gemaakt. Ook het Gemeentearchief Zaanstad heeft daarbij zijn hulp verleend. Dat advertentieblad - de voorloper van *Aktief* - is een prachtige bron voor ons. Een voorbeeldje daarvan staat op de pagina hiernaast.

Bijna zou ik dit jaar daarom willen uitroepen tot 'jaar van de duif'. Maar mijn buurvrouw heeft een nieuwe knie en ofschoon onze coördinator Trees blij is met haar knie, ze kan niet tegen de buurvrouw op. Die heeft haar eigen knie ingeruild tegen eentje van het merk Siemens, een kunstknie! En blij dat ze er mee is! Met een knie, die ons helpt bij het gaan. Ook naar het verleden. En bij het bezorgen van deze nieuwsbrief door onze ploeg enthousiaste bezorgers. 2008, het 'jaar van de nieuwe knie'!

Meld misdaad anoniem door Frank Tjeertes

Tegenwoordig hebben we er een speciaal telefoonnummer voor. Als je wetenschap hebt van een misdrijf en je wilt daar anoniem melding van doen. Vroeger ging dat anders. Gewoon met een klein briefje meldde een dorpsgenoot in 1830 malversaties die burgemeester Stant gepleegd zou hebben, ten nadele van de Hervormde Gemeente. We vonden het tussen andere ingekomen stukken van de gemeente: 'Zo men op het dorp wil hebben dat de rust onder de burgers zal stil blijven dan moet men 't Stant ontslaan want de hervormde gemeente zal van hem de cente die onregvaardiege hij in zijn zak steek het zal hem een slechte rijt zijn.'

Bron: Waterlands Archief Purmerend, Oud Archief Wormer – inventarisnummer 41

Nieuw onderkomen door Trees Korver

V.l.n.r.: Nico Koelemeijer, Gerard Schavemaker, Frank Tjeertes, Trees Korver. Foto: Jan Blokker

Helaas konden wij als bestuur van het Historisch Genootschap Wormer, in het nieuwe jaar geen gebruik meer maken van een vergaderruimte in het pand Mercurius. Een nieuw onderkomen met kastruimte is niet gemakkelijk te vinden in Wormer. Via Dirk Brouwer werd ons de mogelijkheid geboden om de ruimte van Huurders voor Huurders aan de Koningsvarenstraat te gebruiken. Een prachtige oplossing voor ons probleem en Jan Blokker nam direct contact op met Dirk van de Grijn van Wormerwonen. Op vrijdag 25 januari werd onze eerste vergadering in deze mooie vergaderruimte gehouden. Wij zijn zeer blij met ons onderkomen en wij willen Wormerwonen en Dirk Brouwer hiervoor bedanken. Maar vooral de huurdervereniging Huurders voor Huurders voor het beschikbaar stellen van deze ruimte, hartelijk bedankt!

Het Waterlands Archief is ons goedgezend. Zij hebben het *Wormer en Jisper* Advertentieblad van de jaren 1923-1941 gedigitaliseerd.

Gelukkiger tijden, of 'wil tghij met u gat int stroo slapen'

door René van Maanen

Ze moeten gelukkiger tijden gekend hebben, de echtelieden Aecht Jans en Dirck Thijsz. Speck. Maar niet in mei 1635. Toen liep Dirck Thijsz. Speck achter het huisje van Thijs Jansz. Maes 'des avonts inde scheemering als de deuren gesloten waren¹. Daar zat zijn vrouw namelijk, en Dirck Speck 'seijde dat hij daer in wilde wesen.' Kennelijk ging de deur niet snel genoeg open naar de zin van Dirck, want hij pakte een teerton en ramde daarmee de deur in. Aecht wachtte het verdere verloop niet af en nam de vlucht.

1713 Thoughts - Bedenckingen - catalogue

Daar kan ik haar geen ongelijk in geven, want burens verklaarden dat zij hadden gezien dat Dirck 'een mes op sijn mou hadde.' Dirck moest door het dulle heen zijn geweest. Thuis haalde hij 'de lakens vant bed met twee kussens ende de sloopen van de kussens (...) met noch meer ander goet ende heeft tselve in een sloop gestecken.'

Buurman Pieter Simons vermaande hem dat hij dit niet kon doen zo, en 'dat het beter was dat hij met gemoede met sijn wijff om ging ende samen te bed gingen.' Deze goede raad was aan Dirck niet besteed: 'mijn leven sal ick dat niet doen', riep hij uit.

Aecht vroeg Dirck, met hun kind op haar arm; 'Wat isser dat ghij dus aengaet?' Zijn antwoord luidde dat hij dat zo wilde, dat hij er genoeg van

had met haar te zijn ('wij bent genoch van malcander') en toen zij hem vroeg of zij dan niet met alle geweld het huis uit moest ('wel moste ick dan met perfors daer niet uut?'), bevestigde hij dat. Laat me dan verder ook met rust, zei Aecht. Maar dat was Dirck niet van plan: 'ick en sal u niet met vrede laten, soo lang als ghij een dinck hebt, wil tghij met u gat int stroo slapen dat meucht ghij doen.'

Als je niet om mij geeft, denk dan tenminste om de kinderen, probeerde Aecht nog. Maar het ontlokte Dirck alleen maar bitterder woorden; 'ick en geef om jou niet, noch om de kinderen, niet meer als een voet int gat.'

Hiermee eindigt de beschrijving² van de echtelijke ruzie, en vijf getuigen verklaren zich, zoals dat gaat bij notariële aktes, bereid 'breeder te verifieeren.'

Een aardig verhaal voor de roddelrubrieken, en je kunt de mensen hun woorden bijna horen. Bovendien geeft het een aardig inkijkje in het dagelijks leven in Wormer. Hoewel, dagelijks? Hier is toch wel iets bijzonders aan de hand. De historicus Van Deursen zegt in zijn boek over Graft dat hij maar één geval kent van een scheiding waarbij de man in een dronken bui zijn vrouw met haar twee kleine kinderen op straat zette. Eén geval, over de hele zeventiende eeuw, op 1858 bruiden van Graft³.

We lezen hier maar een kant van het verhaal. Het is een getuigenis 'ten versoecke van Aecht Jans.' Wilde zij soms van Dirck Thijsz. Speck scheiden, met behoud van haar huis en goederen? Wat deed zij eigenlijk in het huis van Thijs Jansz. Maes 'des avonts inde scheemering als de deuren gesloten waren'? Had Dirck reden om jaloers te zijn? Veel geduld had hij niet meer met haar, want hij sloeg bijna gelijk buurmans deur in om binnen te komen. Van dronkenschap verhalen de getuigen niet, wat ze ongetwijfeld wel gedaan zouden hebben als Dirck dronken was geweest.

En als je goed naar de >

1277 Titel Page Self Stryt

opgetekende dialogen kijkt, dan lijkt het erop dat Dirck buiten zichzelf van woede is geweest, en nauwelijks meer wist wat hij zei. Maar of dat van Aecht gezegd kan worden? Als de woorden letterlijk zijn opgetekend, dan heeft het er alle schijn van dat Dirck Thijsz. Speck zich behoorlijk uit de tent heeft laten lokken. Aecht geeft steeds de voorzet, en hij kopt in. Als je het vrij vertaalt, krijg je ongeveer de volgende dialoog:

‘Wel Dirck, wat is er dat jij zo doet?’, vraagt Aecht. Antwoord van Dirck:

‘Omdat ik het zo wil.’ Aecht: ‘Moet ik dan niet met alle geweld het huis uit?’

Antwoord van Dirck: ‘Ja, dat moet je wel.’ ‘Laat me dan met rust’, zegt

Aecht. ‘Nee, ik laat je niet met rust, zolang je nog enig bezit hebt.’ Aecht:

‘En denk je dan zelfs niet om de kinderen?’ Waarop Dirck in zijn woede zich weer van zijn slechtste kant toont: ‘Nee, ik geef niks om jou, en ook niet om de kinderen.’

Het zijn allemaal geen antwoorden waarmee Dirck de buren, de schout, schepenen, dominee en kerkmeesters voor zich deed winnen. En wellicht kwam dat Aecht zeer van pas. Maar of dat Aechts bedoeling was? Ik kan er alleen maar naar raden, uiteindelijk. Wel blijft de conclusie uit het begin staan; ze moeten samen gelukkiger tijden gekend hebben.

1 Volgens Aeffke Pietersdochter, die als getuige voor Aecht Jans is komen opdagen bij de notaris.

2 Waterlands Archief Purmerend, Oud Notarieel Archief Wormer, inventarisnummer 5626, 20 september 1635.

3 A. Th. van Deursen: *Een dorp in de polder*. Amsterdam 1994, zesde druk 2003, blz. 240.

‘Beschuits-toren in sloopershanden’

— Een gebouw, bekend bij een groot deel van Noord-Hollands bewoners, de wijd en zijd bekende „Beschuits-toren” te Wormer, zal, wegens den bouwvalligen toestand, in handen van sloopers vallen. Opggericht in een tijd, toen er te Wormer voor de talrijke haringbuizen 150 beschuitbakkerijen bestonden en er f 170.000 aan gemaalbelasting betaald werd, diende deze toren om, wegens het brandgevaar, aan te kondigen wanneer de bakkers de ovens mochten stoken en wanneer ze hun vuren moesten dooven.

Ofschoon deze toren, in welks gevel het beeld van Prins Maurits is gehouwen, geen architectonische waarde bezit, maakt hij in dit gedeelte van het dorp een schilderachtigen indruk, terwijl hij door zijn hoogte in den geheelen omtrek ieders aandacht trekt en ieder zijn geschiedenis kent.

Bericht uit De Texelsche Courant van 23 augustus 1894. Meer ‘nieuws’ van deze krant is te vinden op: www.beeldbanktexel.nl.

Jeugdhervormingen uit de jaren dertig (1)

door Dirk Kuijper

De Nieuweweg met
wegslotbruggetjes.
Bron: Waterlands Archief
WAT001006636

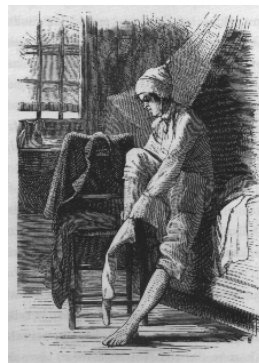
Geboren als Di(r)k Kuijper op de Zandweg 154 in 1928. Inderdaad nu bijna 80 jaar, zie ik nog altijd, als ik over de Zaanbrug Wormer in fiets, het oude Wormerlaantje voor me. Bovendien vliegen mij diverse dingen door het hoofd die nu volkomen verdwenen zijn. In een gesprek met onze voorzitter Jan Blokker van het Historisch Genootschap, sprak ik daarover en hij vroeg me enthousiast om het op papier te zetten.

We keren terug naar de jaren dertig. Komend van de Zaanbrug het Wormerlaantje in fietsend, was er aan de westkant, links dus, nog een wegslootje met bomen aan de wegkant en bruggetjes naar de huizen toe.

Zwarte herrie

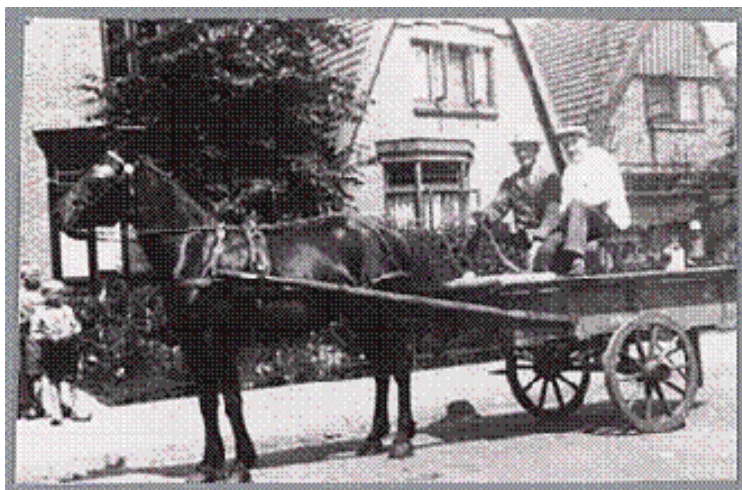
Aan het eind was er een brug over de Zandpad-sloot. Besloten was de Nieuwe Weg te verbreden en te moderniseren, dus moest het slootje gedempt worden. Dat gebeurde met vliegass, een zwart afval product van de Hoogovens. Wat is er mooier voor de jeugd om op het randje van de demp te spelen. Uiteraard gebeurde dat op je klompen. En in die klompen had je leren klompen-sokken, anders sletten de kousen veel te hard. Ondanks een streng verbod van huis uit, waren we natuurlijk niet uit die zwarte herrie te houden. Maar je kon toch niet met zwarte klompsokken of nog erger, zwarte kousen thuis komen! Daar was raad op, namelijk schoon wassen in de sloot, maar dan was het probleem, hoe kom je met droge voeten thuis? Ook daar was raad op.

Waar nu drogisterij Hooysschuur is, woonde voor de oorlog en ook daarna nog, kapper H(enk) Bus. Die had beneden een kamertje, achter de winkel naast de kapsalon, waar hij de dames van permanent voorzag. Daar had hij uiteraard warmte bij nodig. Dus stond er een gaskachel met een >

Natte 'klessen' weer
aantrekken!
Foto: <http://hagen.let.rug.nl>

zinken pijp als schoorsteen. Deze kwam uit de zijmuur en stak boven het dak uit. Hadden wij dus natte 'klessen', dan hoopten we dat kapper Bus aan het permanenten was. Dan hielden wij met twee handen onze klompsokken of kousen tegen het circa 50 millimeter dikke hete pijpje aan om de spullen weer droog te krijgen. Kwam je thuis, dan hadden wij een aanrecht (een slagje was de naam daarvoor) in de aangebouwde schuur, waaronder een schraagje als steun was aangebracht. Dat was onze plaats, waar de klompsokken werden opgeborgen. Dus thuiskomend ogenblikkelijk de klompsokken op hun plaats. Maar moeder kende haar pappenheimers en de gevolgen laten zich raden.

Een paardenkar rijdt op de Verlengde Zandweg.
Foto: Waterlands Archief WAT002000161

Met zijspan

Even kapper Bus. Dat was een ondernemende man voor die tijd. Want wie had er toen nou een motorfiets? Bijna niemand, maar kapper Bus wel en nog wel een zware ook. Zijn eerste, die ik me nog herinner, was een blauwe Harley Davidson met nog een zijspan ook. Die werd opgevolgd door een rode Indian, eveneens met zijspan. Daar zat een glazen kap op, waaronder op een bankje zijn vrouw kon zitten. Tussen haar gespreide benen zat de oudste dochter Gré en de jongste dochter Rie. Zo kon de hele familie uit toeren. Dat in die tijd.

Een tijd waar wij nog voetbalden op de inmiddels vernieuwde Nieuweweg met aan weerszijden een trottoir. Dat was onze veldbreedte. Nu en dan een kreet: 'stoppen jongens.' Dan kwam er een (spaarzame) auto of, wat we heel vanzelfsprekend vonden, een paardenkar langs.

Klompenbandje

Dat voetballen op straat was uiteraard niet bevorderlijk voor de klompen die je aan had. Menige kap zal daardoor gesneuveld zijn. Reden waarom wij later om nieuwe klompen eerst een klompenbandje aan moesten brengen voor we de klompen aan mochten trekken. De klompenbandjes zaten per tien op een stukje karton. Erger was natuurlijk als de hiel er uit vloog. Maar ook dat werd met een stukje klompenband gerepareerd. De zolen hadden natuurlijk het meest te lijden.

Onze klompen haalden wij toen bij Exalto in de Knollendammerstraat. En het volgende verhaal kwam ons ter ore: 'Salto (Exalto was te lang), wat heb je slechte klompen verkocht, mijn zoon heeft er maar 14 dagen mee gedaan!' 'Wel mevrouw', antwoordde Salto. 'Gefeliciteerd, die jongens van Kuijper doen er maar 10 dagen over!' U ziet, we hadden een goede reputatie opgebouwd.

'Peteroliestellen'

Wat een duidelijk teken des tijds was, was dat erop een afstand van zo'n 150 meter er drie 'peterolieboeren' woonden. Namelijk de al eerder genoemde Exalto, maar ook (Ide) de Vries en ene Kuijper, een naamgenoot van mij, overigens geen familie. Er werd toen veel gekookt op 'peteroliestellen' en ook olielampjes voor verlichting waren in, want elektriciteit was aanmerkelijk duurder.

Het gas ging over muntmeters. Dus als het gas uit ging, dan was het muntje op. Er zaten, als ik het goed heb, twee sleuven in de gasmeter. In de ene konden 'plakken' – twee en een halve cent stukken – in en in de andere tien cent stukken. Ik geloof eens in de maand kwam de 'gasman' langs, leegde de verzegelde geldbakjes en maakte er aan tafel standaard geldrolletjes van. Hiervoor had hij standaard strookjes papier bij zich. Hij was er zeer bedreven in, weet ik nog.

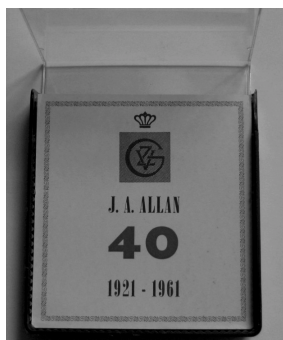
Jubileum door Trees Korver

De Oudheidkundige Commissie Jisp werd opgericht op 30 maart 1948 en beoogt de belangstelling voor en het onderzoek naar de geschiedenis van het dorp en de streek te bevorderen. Dit jaar bestaan zij 60 jaar en wij hopen dat zij dit jubileum groots gaan vieren. Namens het Historisch Genootschap Wormer willen wij het bestuur en de leden van de Oudheidkundige Commissie Jisp van harte feliciteren.

Schenkeningen door Trees Korver

- Van Sytze van den Bergh een aantal dia's gemaakt in de jaren zeventig van Jisp en Wijdewormer.
- Van Jan Vink een klein boekje *Statuten en Reglementen van de Speeltuinenvereniging Wormer 1928*.
- Van Dick Zwart Historische Vereniging Wormerveer een VHS-videoband met daarop de film van Wormer rond 1960.
- Van Marianne Jonkers een foto in lijst van de Lassie fabriek aan de Zaan, genomen omstreeks 1940.
- Van Gré Waal-Daenen in bruikleen een foto van de familie Bernardus en Gerritje Daenen-Buschweiler wonende aan het Oosteinde van Wormer en genomen in de zomer van 1916.
- Van Els Mak het boekje *Nog altijd Mak* van de Makken-reünie op 27 oktober 2007.
- Van W. Blank foto's van molens en lijstjes met foto's in bruikleen.
- Van Jan Meijer het boek *1940-1945 De Zaanstreek in droeve en blijde dagen*.
- Van Mevrouw A.C. Wagenveld een boek *Herinneringen aan Van Gelder Zonen* en een boekje *Wegwijs bij van Gelder Zonen*.
- Via Wim Wezel van Jan de Jong een multomap met krantenknipsels over Wormer en Jisp, die bij het grofvuil is gevonden!
- Van Adri Salomons een serie ansichtkaarten die zijn uitgegeven tijdens Wormer 700.

- Van mevrouw van Maanen-Leeuwerink een sigarendoosje met een vermelding J.A. Allan (40) 1921-1961 met het wapen van Van Gelder Zonen en een aantal benzinebonnen uit 1973.
  - Van Piet Lebert een jubileumkrant van de brassband 'Eensgezindheid' uit 1979 uitgegeven ter gelegenheid van het 75 jarig bestaan.
  - Van Willem van de Velde een paar kranten uit 1992 over Historisch Erfgoed.
  - Van de heer Bruijn uit Wormerveer, diverse foto's.
- Geschonken spullen zullen wij goed bewaren, beheren en eventueel gebruiken. Hartelijk dank voor uw giften.

Herdruk jaarboek 2006? door Frank Tjeertes

Ons Jaarboek 2006 is uitverkocht. Veel nieuwe leden willen echter graag nog een exemplaar hebben. Het bestuur heeft daarom besloten om te kijken of een herdruk mogelijk is.

Bij voldoende belangstelling (minimaal circa 50 stuks) zal het Jaarboek 2006 eenmalig worden herdrukt, hoewel de kosten iets hoger zullen uitpakken omdat het een kleine oplage is.

Voor de leden die na 2006 lid zijn geworden, is bij deze *Torenklanken* een bestelformulier gevoegd. Bestellingen kunnen alleen gedaan worden met de betalingsmachtiging. Daarmee verzekert u zich van een exemplaar bij definitieve herdruk. Het herdrukte Jaarboek 2006 zal € 22,50 kosten.

Inschrijving voor herdruk Jaarboek 2006

Door het invullen van dit formulier worden belangstellenden geregistreerd. Bij het afgeven van een eenmalige machtiging verzekert invuller zich van een exemplaar bij definitieve herdruk.

Ondergetekende wil graag in aanmerking komen voor een exemplaar van het Jaarboek **2006** van het Historisch Genootschap Wormer.

Naam:.....

Adres:.....

E-mailadres: .....

Telefoon:.....

Machtiging

Bovengenoemde machtigt het Historisch Genootschap Wormer **eenmalig** een bedrag van € 22,50 van zijn/haar bank- of girorekening af te schrijven t.b.v. Jaarboek 2006:

Bank-/gironummer.....

Handtekening .....

Na het verschijnen van de herdruk van Jaarboek 2006 zal mijn bestelde exemplaar gratis worden thuisbezorgd.

Ingevuld formulier (of kopie) in een gefrankeerde envelop zenden aan:
Jaarboek 2006, Riemenmaker 20, 1531 PH Wormer

Agenda 2008 door Trees Korver

- **Donderdag 15 mei om 20.00 uur**
Jaarvergadering
Een interessante lezing met lichtbeelden in De Wijngaard,
Dorpsstraat 134a in Wormer.
- **Zaterdag 13 september om 20.00 uur**
Monumentendag
Expositie op een nog nader te bepalen locatie in Wormerland.
- **Donderdag 13 november om 20.00 uur**
Genootschapavond
Uitreiking van het Jaarboek 2008 in De Wijngaard,
Dorpsstraat 134a in Wormer.

Alle bijeenkomsten zijn gratis voor iedereen toegankelijk.

Gaat u verhuizen? Of kunnen wij u voortaan bereiken via een ander e-mailadres? Laat het ons weten! U kunt ons op twee manieren op de hoogte stellen van een wijziging in uw (adres)gegevens.
Schriftelijk: Historisch Genootschap Wormer, p/a Merckenrif 185,
1531 MP Wormer. E-mail: post@genootschapwormer.nl

colofon

Torenklanken is een kwartaaluitgave van het Historisch Genootschap Wormer.

Een extra exemplaar van *Torenklanken* is te verkrijgen voor € 1,00.

Coördinatie nieuwsbrief: Trees Korver

Historisch Genootschap Wormer
p/a Merckenrif 185, 1531 MP Wormer

Opgericht: 14 december 2005

KvK-nummer: 34242956

Rabobank: 1145.40.179

Tel.: 075 - 642 3798

E-mail: post@genootschapwormer.nl

Website: www.genootschapwormer.nl

Bestuur

Jan Blokker, voorzitter

Trees Korver, secretaris

Bert Vreeswijk, penningmeester

Nico Koelemeijer, bestuurslid

Frank Tjeertes, bestuurslid